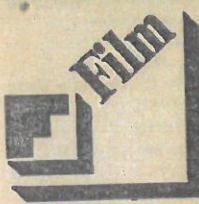

Neodvratitelný pád do grotesky

Světový věhlas polského spisovatele Witolda Gombrowicze (1904 – 1969) je v rozporu s relativní neosvojeností jeho díla v českém kulturním prostředí. Nemáme ani k dispozici český překlad Gombrowicza nejproslulejšího textu *Ferdydurke* (1938), patrně proto, že tento posměšný román je úzce vázána na rozmístění a intelektuální atmosféru polské společnosti před druhou světovou válkou, a také proto, že je o experimentální průzračnosti plnou jazykových hříček, která je pro překladatele podobným oráklem jako Joyceův *Odyseus*. Lze tudíž uvítat, že po Piňskému inscenaci grotesky *Sňatek v Kabinetu muz* k nám Gombrowicz přichází znova, tentokrát v adaptaci *FERDYDURKE* (*Thirty Door Key*), jak ji v britsko-francouzsko-polské koprodukci režíroval dávný bouřlivák Jerzy Skolimowski. Snímek z r. 1991 uvádějí filmové kluby, v anglické verzi, s polskými titulkami a českým tlumočením.

Polský eseista Artur Sandauer napsal, že román *Ferdydurke* je – ve formě fantastického deníku – satirou na polskou společnost v celku: na konzervativce i pokrokáře, učitele i gymnaziisty, zemanstvu i lid a na Gombrowicze samotného. Čteme fantasmagorické vyprávění třicetiletého muže, který se nezadržitelně propadá do groteskních dětských a jinošských obsesí. Nejprve jej učitel odvede do školní třídy, kde se hrdina stává účastníkem chlapeckých půtek a rozhodčím v souboji na grimasy. Poté je v rodině sebejistých volnomyšlenkářů zneklidněn jejich cynickou dcerou, v jejímž pokoji zintrikuje komické setkání dívčiných čtenářů. Posléze se ocítá v usedlosti, kde se klíčovým sfétem stane přání osvíceného mladého aristokrata (jenž se pokouší překonat bariéru mezi šlechtou a služebníctvem), aby mu podomek dal po hubě, což v důsledcích vyprovokuje selskou vzpouru.

Z unikátního předlohy vynikly zfilmováním především groteskní momenty, onen tisnivý pocit z obecně trapné blouposti, který je románu vlastní. Jak se Gombrowicova delirantní můra proměnila v barevnou podívanou, nabyl ovšem její obraz apartmáho jasu. Skolimowski má zkušenosť uvolněné generace 60. let, téma jinošských vzmachů a ochablosti jej zajímá od ironického debutu *Popis osoby* (1964) a jeho Gombrowicz, zvlášt když je v angličtině, připomíná spíše anglickou tradici „internátních“ filmů (srov. *Kdyby Lindsaye Andersona*) než romantizující opar např. Wajdových vizí šlechtického Polska. Gombrowiczův obraz těžké krize stavovské společnosti končí verší „Konec a bomba / Kdo to četl, ten je trouba!“ a Skolimowski našel ekvivalent: uzavřel film bombardováním zámku na začátku války. Zábavné při dnešním vnímání *FERDYDURKE* je, že jsme zrovna účastníky pokusu o obnovení hierarchie a znovuvybudování stavovské společnosti – čili toho, co Gombrowicz viděl v zahanbujícím zhroucení a s čím se – sám představitel „vyšší vrstvy“ – za neutivých pošklebků ve svém románu rozloučil.

JAROMÍR BLAŽEJOVSKÝ